

вати конфлікти та будувати безконфліктні взаємини із громадянами загалом та окремими категоріями осіб. Вести переговори із злочинцями, терористами, знати, що і як говорити журналістам.

Загальні висновки. Сукупність напрямків, і відповідних ним тем, що охоплюють усі найважливіші аспекти професійної діяльності працівника поліції щодо взаємодії із соціумом та необхідності правильної та доцільної поведінки у певних ситуаціях, - сприяє підготовці компетентного та конкурентоспроможного поліцейського із високим рівнем готовності до професійної діяльності. Вивчення даних тем сприятиме розвитку комунікативної та психологічної готовності.

Перспективи використання результатів дослідження. Таким чином, система методичного забезпечення навчально-виховного процесу щодо розвитку комунікативної та психологічної готовності сприяють формуванню висококваліфікованого та конкурентоспроможного працівника національної поліції.

Література

1. Цільмак О. М. Теоретико-методологічні засади особистісно-соціально-діяльнісного компетентнісного підходу до навчання працівників ОВС [Текст] / О. М. Цільмак // Кадровий вісник. - 2011. - № 1 (1). - С. 67-79.

2. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : закон України від 01. 07. 2014 р. № 1556-18 із змін. - Електрон. дан. (1 файл). - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. - Назва з екрану.

Пасько О.М.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри психології
та педагогіки ОДУВС
Надійшла до редакції: 06.03.2016

УДК 343.222 : 343.915

ЮВЕНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ: ФОРМИ ТА ЇЇ ЗАСАДИ

Саакян К. А.

У статті досліджуються форми ювенальної юстиції та методи їх реалізації у практиці правоохоронних та правозахисних органів, які здійснюють правосуддя щодо дітей, профілактику та попередження правопорушень дітей та проти дітей, а також ресоціалізацію дітей, які перебувають у складній життєвій ситуації. Головну увагу у роботі приділено розкриттю особливостей “юстиції дружньої до дитини”, “клієнтом” якої є не тільки дитина-правопорушник, але й дитина, яка перебуває на межі правомірної поведінки та правопорушення (жертва злочину або свідок), взагалі ж дитина, яка потребує правового вирішення її складної життєвої ситуації.

Ключові слова: дитина, ювенальна юстиція, форми, принципи, ресоціалізація, дитина-правопорушник, правосуддя.

В статье исследуются формы ювенальной юстиции и методы их реализации в практике правоохранительных и правозащитных органов, которые осуществляют правосудие в отношении детей, профилактику и предупреждение преступлений, совершенных детьми и против детей, а также ресоциализацию детей, которые находятся в сложной жизненной ситуации. Основное внимание в работе уделено раскрытию особенностей “юстиции, дружественной к детям”, “клиентом” которой является не только несовершеннолетний-правонарушитель (жертва преступления или свидетель), а и вообще каждый подросток, который требует правового разрешения своей сложной жизненной ситуации.

Ключевые слова: ребёнок, ювенальная юстиция, формы, принципы, ресоциализация, ребёнок-правонарушитель, правосудие.

The article discusses the quality of juvenile justice, as “justice friendly to children”. The author considers this type of justice as one of the forms of juvenile justice, the object of which is beyond the scope of criminal justice (teen-offender), namely with children who are on the verge of lawful behavior and offenses. We are talking about every

teenager who was one on one with the current difficult situation. Note that these children may be disabled or the number of families of refugees or fugitives from threats and violence. This approach is due to the fact that, unfortunately, the Ministry of justice of Ukraine the draft National program of development of juvenile justice in Ukraine does not corresponds to this vision of the juvenile justice system. The program is aimed at child offenders who have committed socially dangerous acts. However, foreign practice goes the other way, it is not a criminal offence to minors in the first place. Secondly, the system of juvenile justice is the protection of the interests of a teenager - the victim of the offense, or the witness. Examines the main provisions of the juvenile justice system, friendly to children. The principles of juvenile justice, child-friendly, revealed their structural and functional content and focus. These include the principles of: participation of a teenager in the resolution of the case; that the interests of a teenager in the resolution of the situation; respect for the dignity of a teenager. Finally, the principle of the rule of law apply to children as well as adults. This principle should operate in all judicial and administrative proceedings. The requirement of lawfulness, fairness, presumption of innocence, right to legal assistance, access to court, right to appeal.

Key words: child, juvenile justice, forms, principles, resocialization, child-offender, justice.

Актуальність питання дослідження. Враховуючи, що Україна є підписантом більшості міжнародних правових актів, що стосуються захисту прав дітей, процес реалізації цих актів у сучасній Україні відбувається шляхом поступового використання окремих форм (методів) ювенальної юстиції в практиці запобігання правопорушенням дітей, однією з яких й є “юстиція дружня до дитини”.

Мета статті. Визначити принципів положення юстиції дружньої до дитини, розкрити механізм їх реалізації у справі захисту прав та свобод дитини при здійсненні правосуддя, особливо відносно дітей-інвалідів, дитини-потерпілого від злочину, дітей біженців.

За визначенням ювенальна юстиція - це система державних, муніципальних та громадських судових,

правоохоронних та правозахисних органів, установ та організацій, що на основі ювенального права та за допомогою медико-соціальних і психолого-педагогічних методик здійснюють правосуддя щодо дітей, профілактику та попередження правопорушень дітей, захист прав, свобод та інтересів, а також ресоціалізацію дітей, які перебувають у складній життєвій ситуації.

На жаль, розроблений Міністерством юстиції України проект Національної програми розвитку ювенальної юстиції в Україні не відповідає такому баченню ювенальної юстиції. Програма спрямована виключно на дітей-правопорушників, точніше - на дітей, які вчинили суспільно небезпечні діяння. Між тим зарубіжна практика йде іншим шляхом, по-перше, їй підлягають і некримінальні правопорушення дітей, по-друге, система ювенальної юстиції стоїть на сторожі інтересів дитини - жертви правопорушення. Основні доктринальні засади розвитку ювенальної юстиції вбачаються у такому:

верховенство найкращих інтересів дитини;

пріоритетність запобіжних та виховних заходів у протидії правопорушності дітей;

широке використання психологічних, педагогічних, медичних знань в ювенальній юстиції;

максимальна індивідуалізація підходів до дитини-правопорушника, дитини - жертви правопорушення, дитини у складній життєвій ситуації;

доступність для дитини всіх ланок ювенальної юстиції та її діяльності, зокрема, особливий спрощений порядок ювенального судочинства;

пріоритет відновного правосуддя, тобто позасудових способів залагодження юридичного конфлікту за участю дитини з метою усунення шкоди, заподіяної потерпілому, а також перевиховання і ресоціалізації дитини-правопорушника;

рівна увага до інтересів дитини у складній життєвій ситуації, дитини-жертви та дитини-правопорушника;

взаємодія сім'ї, освітніх закладів, державних муніципальних та громадських органів, установ та організацій у сфері ювенальної юстиції.

Відомо, що ювенальна юстиція має свої певні форми. Вже більше 20-ти років в Європі, США, Канаді діють програми відновного правосуддя - правосуддя, що приділяє особливу увагу відшкодуванню збитку, що заподіяний або став відомим у наслідок злочинних діянь, як найкращий шлях до правосуддя - спільний процес, в якому беруть участь всі зацікавлені сторони. Критерій успіху у відновному правосудді - не суворість покарання, а обсяг відшкодованої шкоди. Інструментом відновного правосуддя визнано методи роботи, в більшості з використанням посередництва (медіація). У свою чергу "медіація" має теж свої чисельні форми реалізації в залежності від результатів "ситуаційного аналізу".

Найбільш довершеною формою ювенальної юстиції спеціалісти вважають "юстицію, дружньою до дитини". Необхідно зауважити, що її "клієнтом" є не тільки дитина-правопорушник (що взагалі властиво ювенальній юстиції), але й дитина, яка перебуває на межі правомірної поведінки та правопорушення, тобто це дитина - жертва злочину або свідок, взагалі кожна дитина, яка потребує правового вирішення її складної життєвої ситуації.

Постає питання визначення принципів пропонованої форми ювенальної юстиції, дружньою до дитини, які вони та що в них є характерним.

Загальноновизнаним в праві вважається положення про те, що генезис принципів захисту прав дітей передбачає

кілька етапів:

виникнення ідей про захист прав дітей, як прообраз принципів ювенальної юстиції;

підготовка до реалізації ідей у нормативних актах; відображення ідей у нормах права.

Отже, принципи захисту прав дітей - не певні ідеї, відображені у правових нормах, які "виражають рівень правосвідомості в суспільстві". Цю тезу, як уявляється, можна вважати прийнятною і при розгляді принципів юстиції, дружньою до дитини. Офіційне визнання ідей про специфіку діяльності ювенальної юстиції в ряді країн призвело до поступового закріплення в національному законодавстві й міжнародних правових актах основних принципів здійснення правосуддя у справах неповнолітніх.

Головним тут слід вважати *принцип участі дитини у вирішенні справи*, яка її стосується - один з фундаментальних принципів Конвенції ООН про права дитини. Принцип участі у рамках юстиції, дружньою до дитини означає право дитини бути проінформованою про свої права, мати доступ до суду, отримати юридичну консультацію та бути вислуханою у ході процесу, до якого дитина залучена. Цей принцип означає також повагу до точки зору дитини.

Принцип дотримання інтересів дитини відноситься до фундаментальних засад Конвенції ООН про права дитини. З цього виходить, що кожна справа, до якої залучена дитина, має бути оцінена з урахуванням її інтересів, при чому погляди та думки дитини мають бути належним чином враховані. Усі права дитини, такі як право на гідність, свободу та рівня ставлення мають поважатися протягом усього провадження. Зокрема, до дитини-правопорушника мають застосовуватись не тільки обмеження та покарання. Такій дитині має надаватись правова, соціальна, психологічна допомога, мають бути забезпечені її права на охорону здоров'я, на отримання освіти тощо.

Сутність принципу поваги до гідності дитини полягає в тому, що з дітьми у системі юстиції мають поводитися з турботою, співчуттям, чесно та з повагою, впродовж будь-якої процедури або справи, зі спеціальною увагою до їх особистої ситуації. Належне поводження має надаватися дітям незалежно від причини, через яку вони увійшли у контакт з юридичними та неюридичними процедурами або іншим втручанням у будь-якій процедурі або справі.

Таким чином, юстиція, дружня до дитини, має однаково уважно ставитись до потреб і інтересів дитини-правопорушника, дитини-потерпілого, дитини-свідка, взагалі - до будь-якої дитини, що потребує правової та соціальної допомоги. Неприпустимим є образливе звернення до дитини, діти не повинні піддаватися тортурам та принизливому поводженню або покаранню, процесуальні дії щодо них не повинні бути тривалими або виснажливими. Для дитини-потерпілого та дитини-свідка при проведенні з ними слідчих дій, мають бути створені умови, які виключають отримання ними (дітьми) негативних емоцій (допити та інші слідчі дії у режимі відео-конференції, спілкування дитини безпосередньо з суддею за посередництвом відеоапаратури).

Юстиція, дружня до дитини, передбачає що права дітей мають бути захищені від дискримінації з будь-якої підстави, такої як стать, раса, колір шкіри або етнічна належність, вік, мова, релігія, інші переконання. Потребують захисту (спеціального) діти-мігранти, діти-біженці,

діти-інваліди.

Нарешті, принцип верховенства права повністю застосовується до дітей так само як і до дорослих. Він має діяти в усіх судових, позасудових та адміністративних провадженнях. Вимоги законності, справедливості, презумпція невинуватості, право на правову допомогу, на доступ до суду та право на апеляцію мають бути гарантовані дітям. Також діти повинні мати право на подання скарг.

Вже сьогодні мають значні зрушення у реформуванні системи юстиції, дружньої до дитини. У прокуратурах країни створено відділи захисту прав і свобод дітей (Наказ ГПУ від 01.11.2012 р. "Про організацію діяльності органів прокуратури щодо захисту прав і свобод дітей"). Новим кримінально-процесуальним кодексом введено ювенальну спеціалізацію прокурорів, слідчих суддів та внесені суттєві зміни до кримінального провадження у справах, учасниками яких є діти. Позитивно проходить введення у практику методики "Зелена кімната", що застосовується для дітей віком від 4 до 14 років, які потерпіли внаслідок учинення злочинів проти статевої свободи і недоторканості, інших злочинів насильницького характеру або стали свідками таких злочинів. Заслугує уваги практика підрозділів кримінальної поліції у справах дітей щодо організації надання правової та психологічної допомоги дітям, які є потерпілими в кримінальному провадженні чи стали свідками злочину.

Як нам здається, сьогодні у державній справі захисту і охорони прав і свобод дитини, необхідно докладати зусиль для використання найбільш ефективних методик (форм) ювенальної юстиції, до яких слід віднести юстицію, дружню до дитини, вдосконалювати їх з урахуванням вітчизняного законодавства, традицій та звичаїв нашого суспільства.

Висновки. З урахуванням викладеного ми маємо підстави стверджувати, що розглянутий нами аспект ювенальної юстиції, а саме "юстиція, дружня до дитини" є однією з форм ювенальної юстиції. Особливістю цієї форми ювенальної юстиції є те, що вона охоплює не тільки проблеми пов'язані з дитино-правопорушником, але й з дітьми, які знаходяться на межі правомірної поведінки

та правопорушення. Йдеться про кожну дитину, яка опинилася у складній життєвій ситуації і потребує правової допомоги. Це можуть бути діти-інваліди, діти-біженці.

Розглянуто принципи положення юстиції, дружньої до дитини. Також принципи участі дитини у вирішенні справи; дотримання інтересів дитини при вирішенні справи; повага до гідності дитини; принцип верховенства права.

Література

1. Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх ("Пекінські правила"). Прийняті на 96 пленарному засіданні ООН 1985 р. // Права людини і професійні стандарти для працівників міліції та пенітенціарних установ в документах міжнародних організацій. - Амстердам - К., 1996.

2. Конвенція ООН про права дитини від 16.12.1966 р. // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2002. №2.

3. Закон України "Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх" від 24 січня 1995 р.

4. Райт Мартин. Восстановительное правосудие - путь к справедливости. Симпозиум. - Пер. с англ. - К.: Издатель Захаренко В.А., 2007. - 304 с.

5. Вітвіцька В. В. Ювенальне правосуддя: захист прав і законних інтересів неповнолітніх правопорушників: [практ. посіб.] / В. В. Вітвіцька. - Донецьк: Донецьк. юрид. ін-т Луганського держ. ун-ту внутр. справ, 2005.

6. Микитин Ю.І. Випадки з практики роботи медіаторів/ Ю.І. Микитин//Розвиток центрів відновного правосуддя в громадах [посібник, група авторів: Р.Коваль, Н. Прокопенко, В. Каневська, А. Горова та ін]. - К., 2008. - 88 с.

Саакян К.А.

Аспірант кафедри психології та педагогіки Одеського державного університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції: 15.03.2016

УДК 343.9.01(477)

ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ, ДЕТЕРМІНАЦІЯ

Буржинський В. А.,
Кіріленко Ф. О.

У статті здійснено кримінологічний аналіз статистичних показників злочинності в Україні на підставі офіційних даних правоохоронних та судових органів. Виявлені тенденції розвитку злочинності та окреслено недоліки обліку злочинів, що зумовлюють високий рівень латентності злочинності в Україні. Зроблено спробу надати оцінку кількісній характеристиці злочинності, особам, які вчинили злочин, потерпілим від скоєних злочинів та здійснено вивчення громадської думки щодо злочинних проявів.

Ключові слова: тяжкі та особливо тяжкі злочини, облік злочинів, динаміка реєстрації злочинів, населення України, стан злочинності.

В статье проведен криминологический анализ статистических показателей преступности в Украине на

основании официальных данных правоохранительных и судебных органов. Выявлены тенденции развития преступности и определены недостатки учета преступлений, обуславливающие высокий уровень латентности преступности в Украине. Сделана попытка дать оценку количественной характеристике преступности, лицам, совершившим преступление, потерпевшим от совершенных преступлений и проведено изучение общественного мнения относительно преступных проявлений.

Ключевые слова: тяжкие и особо тяжкие преступления, учет преступлений, динамика регистрации преступлений, население Украины, состояние преступности.

The article gives a criminological analysis of statistical indicators of crime in Ukraine on the basis of official data

©Буржинський В.А., Кіріченко Ф.О., 2016